

Södertälje
kommun

Kommunstyrelsens kontor | 2022-10-14

Handlingsplan för funktionshinderfrågor

Södertälje kommun 2023-2027

Handlingsplan för funktionshinderfrågor, DNR: KS 22/209

Fastställd av: Kommunfullmäktige 2023-02-06

Giltighetstid: 2023–2027

Ansvar för uppföljning och revidering: Kommunala funktionshinderrådet

Dokumentansvar: Kommunstyrelsens kontor

Innehållsförteckning

1.	Inledning	4
1.1	Syfte	4
1.2	Mål.....	4
1.3	Ansvar, användning och uppföljning	4
2.	Målområden och aktiviteter	5
2.1	Utbildning	5
2.1.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.1	5
2.2	Demokrati och inflytande.....	6
2.2.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.2.....	6
2.3	Information och kommunikation	7
2.3.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.3.....	7
2.4	Fysisk miljö och bostad	8
2.4.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.4.....	8
2.5	Arbete och sysselsättning	9
2.5.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.5.....	9
2.6	Kultur, idrott, fritid och hälsa	10
2.6.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.6.....	10
2.7	Upphandling	11
2.7.1	Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.7	11
	Referenser	12
	Bilaga 1. Begrepp och definitioner	14
	Bilaga 2. Styrdokument	17

1. Inledning

1.1 Syfte

Syftet med handlingsplanen för funktionshinderfrågor är att vägleda arbetet för jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i Södertälje kommun.

Handlingsplanen bryter ner målområdena i den funktionshinderspolitiska strategin till förslag på aktiviteter i syfte att konkretisera och vägleda kommunkoncernens funktionshinderspolitiska arbete.

1.2 Mål

Det övergripande målet för Södertälje kommuns funktionshinderspolitiska arbete utgår från det nationella målet för funktionshinderspolitiken, vilket är att, ”*med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas*”.¹

1.3 Ansvar, användning och uppföljning

Kommunstyrelsens kontor är dokumentansvariga för handlingsplanen och kommunala funktionshinderrådet har i uppdrag att aktualitetspröva eller revidera handlingsplanen senast 2027. Den kan vid behov revideras innan giltighetstiden har gått ut.

Handlingsplanen konkretiserar hur kommunkoncernen² kan arbeta för att uppnå målområdena i den funktionshinderspolitiska strategin. Samtliga nämnder och styrelser ansvarar för att planera, genomföra och följa upp det funktionshinderspolitiska arbetet inom sina respektive verksamhetsområden. Varje år ska nämnder och styrelser bryta ner målområden till konkreta åtgärder i verksamhetsplanen, affärsplanen eller dylikt lämpligt dokument.³ Här avses målområden som nämnden eller styrelsen har ett identifierat särskilt ansvar eller medansvar för. De föreslagna aktiviteterna i denna handlingsplan erbjuder vägledning för åtgärder, men nämnder och styrelser har valfrihet i planering och genomförande av det funktionshinderspolitiska arbetet.

Uppföljning sker inom ramen för ordinarie uppföljningsprocess. En sammanfattning av arbetet som genomförts ska årligen redovisas i verksamhetsberättelsen eller dylikt dokument för uppföljning.⁴ Sammanfattningen ska beskriva utfallet av arbetet med funktionshinderfrågorna samt de samråd som nämnder och styrelser har haft med kommunala funktionshinderrådet och dess arbetsgrupper.

Nämndernas och styrelsernas uppföljningar ska årligen redovisas för kommunstyrelsen samt skickas till kommunala funktionshinderrådet som förmedlar resultatet vidare till funktionshinderorganisationerna.

¹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

² Kommunkoncernen omfattar den kommunala organisationen inkluderat politiker och tjänstepersoner, det kommunala bolaget Telge AB och dess hel- och delägda bolag.

³ Alla nämnder och styrelser arbetar inte likadant. Det finns därför utrymme för att välja lämpligt dokument.

⁴ Alla nämnder och styrelser arbetar inte likadant. Det finns därför utrymme för att välja lämpligt dokument.

I arbetet med funktionshinderfrågorna ska följande perspektiv beaktas:

- Funktionshinderspersion⁵
- Barnrättsperspektivet⁶
- Intersektionalitet⁷
- Jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet⁸

2. Målområden och aktiviteter

Utifrån Södertälje kommuns styrdokument Mål och budget och det övergripande målet har sju målområden prioriterats i kommunkoncernens funktionshinderspersionpolitiska arbete. Arbetet inom dessa områden behandlar olika rättigheter och har stor påverkan på vilka möjligheter personer med funktionsnedsättning i Södertälje har att vara fullt delaktiga i samhället.

Inriktningen funktionshinderspersion är ramen för arbetet med målområdena och föreslagna aktiviteter. Läs mer om inriktningen i bilaga 2.

Under samtliga förslag på aktiviteter har ansvarsnivåer identifierats enligt följande:

Särskilt ansvariga nämnder och styrelser har verksamheter inom sitt ansvarsområde med ett särskilt ansvar för att planera, genomföra och följa upp åtgärder kopplade till den föreslagna aktiviteten. De ska bevaka att målet genomförs.

Medansvariga nämnder och styrelser har verksamheter inom sitt ansvarsområde som berörs av den föreslagna aktiviteten. De ska avgöra vilka åtgärder som är nödvändiga inom ramen för sitt uppdrag och planera, genomföra och följa upp åtgärder kopplade till föreslagna aktiviteter. De ska bistå särskilt ansvariga nämnder och styrelser med hjälp när det behövs för att kunna genomföra åtgärder.

2.1 Utbildning

I Södertälje kommun ska alla ha jämlika möjligheter till utbildning. Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i utbildning och få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen, utifrån individuella förutsättningar och behov. Det kräver samverkan och fysisk, social och pedagogisk tillgänglighet. Barn och unga med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 1, 2, 3 och 4.

2.1.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.1

⁵ Funktionshinderspersion innebär att tillämpa principen om universell utformning och göra rätt från början, att identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten, att tillhandahålla individuella stöd och lösningar för individens självständighet, samt att förebygga och motverka diskriminering.

⁶ Ett barnrättsperspektiv innebär att man arbetar rättighetsbaserat och säkerställer barns rättigheter i åtgärder och beslut som rör barn. Beslut och arbetsmetoder ska vara förankrade i barnkonventionens bestämmelser.

⁷ Intersektionalitet är ett analytiskt perspektiv som vill belysa hur relationer av överordning och underordning skapas och upprätthålls i samspel mellan bland annat ras/etnicitet, kön/genus, funktionsnedsättning, klass, ålder, sexualitet och religion. Perspektivet synliggör att ingen grupp är enhetlig och att en människas möjligheter i livet påverkas av flera faktorer.

⁸ Jämlikhetsperspektivet handlar om att alla människor ska ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet. Jämställdhetsperspektivet handlar om förhållandet mellan kvinnor och män och jämlikhet mellan könen. Det innebär att beakta att alla kvinnor, män, flickor och pojkar har samma makt att forma och leva jämställda liv.

1. Kommunens verksamheter ska säkerställa kunskap för att tidigt kunna uppmärksamma elever med funktionsnedsättnings behov av individanpassat stöd som möjliggör att nå kunskapsmålen. Det innefattar även att synliggöra särskilda behov hos elever med osynliga funktionsnedsättningar.

Särskilt ansvariga: Utbildningsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

2. Kommunens verksamheter ska planera och utforma tillgängliga lärmiljöer utifrån principen om universell utformning.

Särskilt ansvariga: Utbildningsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Stadsbyggnadsnämnden, Telge Fastigheter, Tom Tits Experiment, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

3. Kommunens verksamheter ska arbeta med aktiva åtgärder för att skapa trygga, tillgängliga och icke-diskriminerande lärmiljöer.⁹

Särskilt ansvariga: Utbildningsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

4. Kommunens verksamheter ska stärka och utveckla samverkan med fokus på att alla barn och ungdomar ska ha goda förutsättningar för lärande och hälsa. Det inkluderar att förbättra övergångar mellan olika skolformer för personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Utbildningsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Tom Tits Experiment, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

2.2 Demokrati och inflytande

I Södertälje kommun ska alla invånare kunna påverka och vara delaktiga i det politiska och offentliga livet på jämlika villkor. Personer med funktionsnedsättning ska ha reella förutsättningar att rösta, inneha politiska uppdrag, utöva sin yttrande- och åsiktsfrihet, delta i föreningsliv samt delta i demokratiska processer. Barn och unga med funktionsnedsättning ska kunna uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem och kommunen ska tillhandahålla individuella stöd och lösningar för att möjliggöra det.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3 och 4.

2.2.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.2

1. Kommunens verksamheter ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan rösta.

Särskilt ansvariga: Valnämnden

⁹ Begreppet aktiva åtgärder kommer från diskrimineringslagen. Att arbeta med aktiva åtgärder innebär att motverka diskriminering och verka för alla människors lika rättigheter och möjligheter genom förebyggande och främjande insatser. Fokus ligger på att upptäcka risker där diskriminering kan förekomma, inte på att vidta åtgärder när något redan har hänt. Enligt lagen ska arbetet omfatta all verksamhet som bedrivs inom utbildningsområdet.

Medansvariga: Kommunstyrelsen, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Äldreomsorgsnämnden

2. Kommunens verksamheter ska samråda och aktivt involvera kommunala funktionshinderrådet i frågor som berör personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

3. Kommunens verksamheter ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan påverka kommunens utveckling samt inneha politiska uppdrag på lika villkor som andra.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Samtliga nämnder

4. Kommunens verksamheter ska verka för att personer med funktionsnedsättning kan delta i förenings- och övrigt samhällsliv på lika villkor som andra.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Kultur- och fritidsnämnden, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Telge AB, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd, Äldreomsorgsnämnden

5. Konferensrum som används för kommunens nämndsammanträden och styrelsemöten ska ha god framkomlighet och användbar hörteknik¹⁰ samt i så stor utsträckning som möjligt vara allergenfria.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB, Telge Fastigheter

Medansvariga: Södertälje Hamn, Telge Återvinning

2.3 Information och kommunikation

I Södertälje kommun ska alla människor kunna ta del av information och kommunicera på jämlika villkor, utifrån individuella behov och förutsättningar. Barn och unga med funktionsnedsättning ska alltid ha möjlighet att bilda och uttrycka sina åsikter utifrån självvalda kommunikationssätt i frågor som berör dem. Information ska ges i tillgängligt elektroniskt- eller pappersformat och vid behov underlättas genom teckenspråk, punktskrift och alternativ och kompletterande kommunikation (AKK).

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3 och 4.

2.3.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.3

1. Kommunens verksamheter ska systematiskt inventera och åtgärda befintliga brister i den informativa och kommunikativa tillgängligheten.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

2. Kommunens verksamheter ska anpassa och utveckla sin kommunikation för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan ta del av och förstå information samt uttrycka sina behov och synpunkter.

¹⁰ Hörteknik innebär att det finns och används mikrofoner och hörslinga. Hörslingan kan antingen installeras i lokalen eller bestå av en så kallad halsslinga som användaren lånar och bär runt halsen. I större konferensrum kan hörslingan kopplas till ljudanläggningen. Det finns också portabla hörtekniksystem och bordsmikrofoner.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

3. Kommunen ska utveckla och använda olika digitala och tekniska lösningar som möjliggör för personer med funktionsnedsättning att självständigt kommunicera med kommunens verksamheter.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

4. Kommunens interna och externa kommunikation ska vara inkluderande och synliggöra personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

2.4 Fysisk miljö och bostad

I Södertälje kommun ska alla invånare och besökare kunna vistas i, förflytta sig inom och använda inomhus- och utomhusmiljöer på jämlika villkor. Fysiska miljöer ska vara tillgängliga och inkluderande. Personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv i en fungerande och tillgänglig bostad. Det innefattar rätten till att ha inflytande över bostadsform med eller utan stöd.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 3, 4 och 5.

2.4.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.4

1. Kommunen ska tillämpa och ställa krav på universell utformning i stadsplaneringen, ny- och ombyggnationer av kommunen inne- och utemiljöer samt vid nybyggnation av bostäder.

Särskilt ansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Stadsbyggnadsnämnden, Vårdinge-Mölbo kommunalnämnd

Medansvariga: Kultur- och fritidsnämnden, Miljönämnden, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Tekniska nämnden, Telge Bostäder, Telge Fastigheter, Telge Återvinning, Utbildningsnämnden, Äldreomsorgsnämnden

2. Kommunens verksamheter ska systematiskt inventera och åtgärda befintliga brister i den fysiska tillgängligheten.¹¹

Särskilt ansvariga: Telge Fastigheter

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Kultur- och fritidsnämnden, Miljönämnden, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Telge Bostäder, Telge Återvinning, Tom Tits Experiment, Utbildningsnämnden, Vårdinge-Mölbo kommunalnämnd, Äldreomsorgsnämnden

3. Personer med funktionsnedsättning som har rätt till bostad med särskild service ska om möjligt erbjudas sådan bostad i Södertälje kommun.

Särskilt ansvariga: Omsorgsnämnden, Socialnämnden

¹¹ Ett systematiskt arbete med att inventera brister i den fysiska tillgängligheten och vidta åtgärder bör ske med balanserad hänsyn till byggnaders förutsättningar, karaktär och användningsområde.

4. Kommunen ska genom upphandling och dialog uppmuntra fastighetsägare och näringsidkare till att förbättra tillgängligheten i lokaler och verksamheter.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Kultur- och fritidsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Telge Bostäder, Telge Fastigheter

2.5 Arbete och sysselsättning

Södertälje kommun ska ta till vara på alla människors arbetsförmåga, i arbetslivet eller i annan meningsfull sysselsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta på arbetsmarknaden på lika villkor som andra.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3, 4, 5 och 8.

2.5.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.5

1. Kommunens verksamheter ska främja möjligheter för personer med funktionsnedsättning att arbeta, praktisera eller delta i meningsfull sysselsättning.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

2. Kommunen ska stärka och utveckla samverkan med interna och externa aktörer för att bidra till att fler ska kunna söka, få och behålla ett avlönat arbete.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB

Medansvariga: Kultur- och fritidsnämnden, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Telge Tillväxt, Utbildningsnämnden

3. Kommunens verksamheter ska förbättra arbetet med att identifiera och röja olika typer av hinder¹² som utestänger personer med funktionsnedsättning från kommunen som arbetsgivare.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

4. Kommunen ska utveckla arbetet med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering.

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Telge AB

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

5. Kommunens verksamheter ska utveckla och stärka samverkan internt och externt för att underlätta övergången från gymnasiesärskola¹³ till arbetsliv.

Särskilt ansvariga: Utbildningsnämnden

Medansvariga: Omsorgsnämnden, Socialnämnden

¹² Med hinder avses såväl fysiska, informativa och kommunikativa hinder som hinder i form av attityder, normer och strukturer.

¹³ Gymnasiesärskolan byter namn till anpassad gymnasieskola den 2 juli 2023, enligt Lag om ändring i skollagen (2010:800).

2.6 Kultur, idrott, fritid och hälsa

I Södertälje kommun ska alla kunna åtnjuta bästa möjliga hälsa utifrån likvärdiga villkor och förutsättningar. Personer med funktionsnedsättning ska kunna välja innehållet i och utforma sin fritid på lika villkor som andra. Kultur, idrott och fritid ska vara tillgänglig och alla ska kunna delta på jämlika villkor som utövare, åhörare och åskådare.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 2, 3, 4 och 5.

2.6.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.6

1. Kommunens verksamheter ska stärka och utveckla samverkan internt och externt för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att ha en meningsfull fritid.

Särskilt ansvariga: Kultur- och fritidsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Omsorgsnämnden, Socialnämnden, Tom Tits Experiment, Utbildningsnämnden, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd, Äldreomsorgsnämnden

2. Kommunens föreningsbidrag och annat stöd till lokala föreningar ska främja ett ökat utbud av fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Kultur- och fritidsnämnden

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Telge AB, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

3. Kommunens lokaler och miljöer som används för kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter ska bli mer tillgängliga genom att förbättra den fysiska tillgängligheten, möjligheten att ta del av information och öka tillgången till hörselslinga¹⁴.

Särskilt ansvariga: Kultur- och fritidsnämnden, Telge Fastigheter

Medansvariga: Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Miljönämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Telge Bostäder, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd

4. Kommunens verksamheter ska ha god kunskap om funktionsnedsättningar och livsvillkor som påverkar hälsan för personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Omsorgsnämnden, Socialnämnden

Medansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

5. Kommunens verksamheter ska medverka till att personer med funktionsnedsättning har tillgång till god och nära vård¹⁵ av hög kvalitet samt hälsofrämjande och förebyggande insatser.

Särskilt ansvariga: Omsorgsnämnden

Medansvariga: Kommunstyrelsen, Socialnämnden, Telge Fastigheter, Utbildningsnämnden, Äldreomsorgsnämnden

¹⁴ Tillgången till hörselslinga bör öka med hänsyn till byggnaders eventuella kulturhistoriska och antikvariska värden.

¹⁵ Begreppet god och nära vård beskrivs av Socialstyrelsen som ett övergripande mål för den omställning som sker inom hälso- och sjukvården. Omställningen syftar till att värden i högre grad organiseras och bedrivs med utgångspunkt från patientens behov och förutsättningar.

6. Kommunens verksamheter ska öka användningen av välfärdsteknik¹⁶ när det bedöms gynna personer med funktionsnedsättnings hälsa.

Särskilt ansvariga: Omsorgsnämnden

Medansvariga: Socialnämnden, Telge Bostäder, Telge Fastigheter, Utbildningsnämnden, Äldreomsorgsnämnden

7. Kommunens verksamheter ska arbeta med att upptäcka och förebygga våld mot personer med funktionsnedsättning.

Särskilt ansvariga: Omsorgsnämnden, Socialnämnden

Medansvariga: Kommunstyrelsen, Telge Bostäder, Utbildningsnämnden

8. Kommunens verksamheter ska ha god krisberedskap som omfattar personer med funktionsnedsättning.¹⁷

Särskilt ansvariga: Kommunstyrelsen, Koncernstyrelsen

2.7 Upphandling

Samtliga verksamheter inom kommunkoncernen ska i så hög grad som möjligt formulera tillgänglighetskrav vid upphandling. Genom förbättrad upphandling ska alla Södertäljes invånare få ökad tillgång till offentliga tjänster, offentliga byggnader, offentlig information samt tjänster inom informations- och kommunikationsteknik.

Kopplat till Mål och budget KF-MÅL 7.

2.7.1 Förslag på aktiviteter för att uppfylla målområde 2.7

1. Kommunens verksamheter ska applicera principen om universell utformning och i så hög grad som möjligt ställa krav på tillgänglighet vid upphandling.

Särskilt ansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

Medansvariga: Telge Inköp

2. Kommunens verksamheter ska utveckla kunskap om lagstadgade krav och rekommendationer på tillgänglighet vid upphandling.¹⁸

Särskilt ansvariga: Samtliga nämnder och styrelser

Medansvariga: Telge Inköp

¹⁶ Välfärdsteknik är till exempel digitala trygghetslarm, nattillsyn via kamera, medicinpåminnare och smartphones med inbyggda funktioner som kan användas för att skapa ökad delaktighet, självständighet och trygghet för personer med funktionsnedsättning.

¹⁷ Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer.

¹⁸ Se bilaga 2 för mer information om tillgänglig upphandling.

Referenser

- ¹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ¹⁹ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är aktiva åtgärder?* Tillgänglig: <https://www.do.se/kunskap-stod-och-vagledning/fragor-och-svar-om-diskriminering/aktiva-atgarder/vad-ar-aktiva-atgarder>
- ²⁰ Kunskapsguiden (2017). *Alternativ och kompletterande kommunikation*. Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/>
- ²¹ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- ²² Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/>
- ²³ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567
- ²⁴ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>
- ²⁵ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ²⁶ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>
- ²⁷ Funktionsrätt Sverige (2017). *Begreppet funktionsrätt*. Tillgänglig: <https://funktionsratt.se/om-funktionsratt-sverige/begreppet-funktionsratt/>
- ²⁸ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- ²⁹ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]
- ³⁰ Myndigheten för delaktighet (2021). *Principen om universell utformning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/verktyg/lar-om-politikens-mal-och-inriktning/politikens-fyra-arbetssatt/principen-om-universell-utformning/>
- ³¹ Regeringen. *Mål för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>
- ³² Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ³³ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ³⁴ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]
- ³⁵ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Bristande tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/olika-former-av-diskriminering/bristande-tillganglighet-ar-diskriminering>
- ³⁶ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]
- ³⁷ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>
- ³⁸ Regeringens beslut Fi2020/04244. *Uppdrag att utreda ansvaret för att åtgärda enkelt avhjälpna*

hinder mot tillgänglighet. Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/4aad69/contentassets/d22692ab3e4a49be743818a7f6f2a3/uppdrag-att-utreda-ansvaret-for-att-atgarda-enkelt-avhjalpta-hinder-mot-tillganglighet.pdf> [Hämtad 2022-05-02]

³⁹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig:

https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

⁴⁰ Diskrimineringsombudsmannen (2022). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/vad-ar-diskriminering>

⁴¹ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

⁴² Diskrimineringsombudsmannen (2020). Funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund. Tillgänglig:

<https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/> [Hämtad 2021-08-27]

⁴³ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig:

<https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]

⁴⁴ Myndigheten för delaktighet (2020). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig:

<https://www.mfd.se/kunskap/manskliga-rattigheter/fn-konventionen/>

⁴⁶ Regeringen. *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-09-27]

⁴⁷ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

⁴⁸ Upphandlingsmyndigheten. *Upphandla varor och tjänster som är tillgängliga för alla*. Tillgänglig:

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandla-varor-och-tjanster-som-ar-tillgangliga-for-alla/>

Bilaga 1. Begrepp och definitioner

Nedan följer beskrivningar av centrala begrepp och definitioner som är viktiga för förståelsen av detta dokument.

Aktiva åtgärder

Begreppet aktiva åtgärder kommer från diskrimineringslagen. Att arbeta med aktiva åtgärder innebär att motverka diskriminering och verka för alla människors lika rättigheter och möjligheter genom förebyggande och främjande insatser. Fokus ligger på att upptäcka risker där diskriminering kan förekomma, inte på att vidta åtgärder när något redan har hänt. Arbetet ska omfatta all verksamhet som bedrivs inom utbildningsområdet och fem områden inom arbetslivet.¹⁹

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är ett samlingsnamn för olika kommunikationssätt som ersätter eller kompletterar talat språk. Det är stöd för personer som har svårt att uttrycka sig och förstå tal. Vanliga former av AKK är tecken som stöd, bilder, symboler, konkreta föremål, talande hjälpmedel och datorer. Personer med behov av kommunikationsstöd kan behöva olika alternativ beroende på situation och mottagare. Manuell och kroppsnära kommunikation innebär kommunikation utan hjälpmedel. För att kommunicera tolkas naturliga reaktioner och kroppsrörelser som ljud, mimik och gester. Vidare används tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK). TAKK innebär att man tecknar de viktigaste orden i meningarna för att ersätta tal. För andra former av kommunikation som kräver hjälpmedel används bilder, föremål, symboler eller teknik.²⁰

Delaktighet

Begreppet delaktighet används brett i detta dokument för att beskriva möjligheten för personer med funktionsnedsättning att aktivt kunna medverka i och vara en del av samhället på lika villkor som alla andra.²¹ Här avses till exempel demokratisk delaktighet, inflytande i planering, delaktighet i beslut och genomförande av individuellt riktade stöd och lösningar. Ytterligare en aspekt av delaktighet rör möjligheten att kunna delta i en aktivitet eller ett sammanhang.

Generellt förutsätter delaktighet att tjänster, produkter och miljöer är tillgängliga och fria från diskriminering.

Diskriminering

Diskriminering innebär att en person blir orättvist behandlad på grund av att åtskillnad görs mellan olika människor. Det kan exempelvis handla om att en person blir utsatt för trakasserier eller blir orättvist behandlad på jobbet, i skolan, i kollektivtrafiken eller i en affär.²²

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering utifrån funktionsnedsättning inom de flesta

¹⁹ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är aktiva åtgärder?* Tillgänglig: <https://www.do.se/kunskap-stod-och-vagledning/fragor-och-svar-om-diskriminering/aktiva-atgarder/vad-ar-aktiva-atgarder>

²⁰ Kunskapsguiden (2017). *Alternativ och kompletterande kommunikation*. Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/alternativ-och-kompletterande-kommunikation/>

²¹ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>

²² Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/>

samhällsområden, exempelvis arbetsliv, utbildning, hälso- och sjukvård, varor, tjänster och bostäder.²³

Bristande tillgänglighet är en form av diskriminering och verksamhetsansvariga är skyldiga att genomföra skäliga tillgänglighetsåtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan ta del av en verksamhet. Utgångspunkten för vad som räknas som en skälig åtgärd är tillgänglighetskrav i de lagar och regler som berör verksamheten. Dessa regler återfinns till exempel i arbetsmiljölag (1977:1160), skollag (2010:800) och plan- och bygglag (2010:900).

Enkelt avhjälpna hinder

Enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser ska avhjälpas. Boverket har definierat vad som omfattar enkelt avhjälpna hinder och vilka hinder som ska åtgärdas. Kravet gäller om det med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpna hindren. Praktiska svårigheter handlar om det som fysiskt behöver göras för att avhjälpna hindret, medan ekonomiska svårigheter handlar om kostnaderna för avhjälpandet och förmågan att bära kostnaderna.

Exempel på enkelt avhjälpna hinder är:

- Mindre nivåskillnader eller trappsteg
- Höga trösklar
- Avsaknad av ledstänger
- Tunga dörrar
- Dörröppnare eller andra manöverdon som är olämpligt placerade eller utformade
- Dålig belysning
- Dålig ljudmiljö
- Bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering
- Bristande utformning av orienterande skyltning
- Brist på teleslinga eller någon annan teknisk lösning i receptioner
- Bristfällig skyltning
- Bristar i utformning och placering av fast inredning²⁴

Funktionshinder

Funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.²⁵ En person kan inte ha ett funktionshinder, utan det är något som uppstår i samspel mellan en person och olika typer av hinder i omgivningen.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.²⁶

²³ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

²⁴ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>

²⁵ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

²⁶ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens termbank*. Tillgänglig: <https://termbank.socialstyrelsen.se/#results>

Funktionsrätt

Funktionsrätt kompletterar begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning. Funktionsrätt är en övergripande term som kopplar de rättigheter personer med funktionsnedsättning har till mänskliga rättigheter i stort och ett universellt utformat samhälle.²⁷

Hörteknik

För att alla ska kunna delta i möten, på seminarier och konferenser är det viktigt med tillgång till hörteknik. Hörteknik innebär att det finns och används mikrofoner och hörslinga. Hörslingan kan antingen installeras i lokalen eller bestå av en så kallad halsslinga som användaren lånar och bär runt halsen. I större konferensrum och föreläsningssalar kan hörslingan ofta kopplas till ljudanläggningen. I mindre mötesrum är portabla hörtekniksystem och bordsmikrofoner användbara alternativ.

Tillgänglighet

Begreppet tillgänglighet används brett för att beskriva möjligheten för personer med funktionsnedsättning att kunna delta i samhället på lika villkor som övriga i befolkningen.²⁸ Nedan beskrivs olika aspekter av tillgänglighet. Observera att beskrivningarna inte är uttömmande.

Fysisk tillgänglighet handlar om att alla ska kunna vistas i lokaler, ta sig till och från ett arbete samt vara delaktiga i kultur- och fritidsaktiviteter. Det innebär att alla ska ha möjlighet att nyttja allmänna inomhus- och utomhusmiljöer, innefattande affärer, biografier, restauranger, rekreationsanläggningar och andra lokaler dit allmänheten har tillträde. För att lokaler ska vara fysiskt tillgängliga krävs att allergiframkallande ämnen undviks vid byggnationer, reparationer och städning.

Informativ tillgänglighet innebär att alla människor ska ha möjlighet att ta del av och förstå olika slags information. Det krävs att tryckt och digital information är tydlig och vid behov går att ta del av i valbara alternativa former, till exempel i punktskrift, i ljudform och på lättläst.

Kommunikativ tillgänglighet innebär att alla ska ha möjlighet att kommunicera på ett sätt som är begripligt. För att alla ska kunna kommunicera utifrån sina förutsättningar krävs en kommunikativ miljö där människors olika behov tillgodoses. För personer som har svårigheter med verbal kommunikation kan lösningen vara att använda sig av alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Det kan även behövas hjälpmedel som tolkar, teleslingor, god akustik och belysning.

Psykosocial tillgänglighet innebär att alla ska behandlas och bli bemötta på jämlika villkor. Begreppet är starkt kopplat till värderingar, bemötande, mångfald och mänskliga rättigheter i stort.

Universell utformning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Artikel 2, definierar universell utformning enligt följande: "Sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av

²⁷ Funktionsrätt Sverige (2017). *Begreppet funktionsrätt*. Tillgänglig: <https://funktionsratt.se/om-funktionsratt-sverige/begreppet-funktionsratt/>

²⁸ Myndigheten för delaktighet (2020). *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>

anpassning eller specialutformning. Universellt utformade ska inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs.”²⁹

Ett aktivt arbete med universell utformning handlar om att utgå från mångfalden i samhället och skapa generella lösningar för exempelvis byggnationer, IT-system och transporter som fungerar för så många som möjligt. Genom att göra rätt redan från början minskar behovet av kostsamma åtgärder och anpassningar i efterhand.³⁰

Att applicera universell utformning vid upphandling innebär att tänka strategiskt, ta hänsyn till alla användares olika förutsättningar och ställa krav på tillgänglighet. Detta i syfte att säkerställa att produkter och tjänster kan användas av så många som möjligt och inte på förhand utesluta vissa användare. Kommunens verksamheter kan med fördel involvera kommunala funktionshinderrådet i ett tidigt upphandlingsskede för att fånga upp kunskap om behov hos personer med funktionsnedsättning. Läs mer om upphandling i slutet av bilaga 2.

Bilaga 2. Styrdokument

Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken

Regeringen fattade beslut om Prop. 2016/17:188 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken i november 2017. Propositionen är en del i regeringens arbete för ett mer jämlikt och rättvist samhälle och tar sin utgångspunkt i internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.³¹ Det nationella målet är att, *”med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas”*.³² För att nå det nationella målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot följande fyra områden:

- Principen om universell utformning
- Identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- Individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- Förebygga och motverka diskriminering

Dessa fyra delar är ömsesidigt beroende av varandra. I Södertälje kommuns arbete innebär tillämpningen av inriktningen som vi benämner funktionshindersperspektivet kortfattat att med utgångspunkt i kommuninvånarnas olikheter, olika förutsättningar, behov och önskemål söka lösningar som bidrar till ett mer tillgängligt och inkluderande samhälle utan diskriminering. I det ingår både att prioritera universella lösningar som fungerar för alla och att tillgodose behov av individuella stöd och lösningar. Det innebär också ett systematiskt arbete med att identifiera och åtgärda hinder för delaktighet och inflytande samt säkerställa att inga nya hinder tillkommer.

²⁹ Regeringen (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionshinder-a4-webboptimerad.pdf> [Hämtad 2021-05-24]

³⁰ Myndigheten för delaktighet (2021). *Principen om universell utformning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/verktyg/lar-om-politikens-mal-och-inriktning/politikens-fyra-arbetsatt/principen-om-universell-utformning/>

³¹ Regeringen. *Mål för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>

³² Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

Nedan redogörs för de olika delarna av inriktningen för det funktionshinderspolitiska arbetet. Inriktningen utgör funktionshindersperspektivet.

Principen om universell utformning

Universell utformning innebär att samhället utformas med hänsyn till alla de olikheter människor besitter. Genom att utgå från principen om universell och göra rätt från början kan kommunen planera och utforma ett tillgängligt samhälle för alla samt undvika kostsamma åtgärder och anpassningar i efterhand. Principen om universell utformning innebär inte några tvingande regler utan ska betraktas som en vägledande princip i arbetet.³³

Principen är applicerbar på fysiska platser, föremål och tjänster. Det innefattar exempelvis information, kommunikation, bemötande och policyer. En metod för att säkerställa att det blir rätt från början är att ställa krav på tillgänglighet i upphandlingar. Det bidrar till att fler lokaler, produkter, tjänster och miljöer blir tillgängliga och användbara. För kommunens del är det även centralt att utveckla det systematiska arbetet med att förbättra tillgängligheten i lokaler, verksamheter och information. Arbetet och målsättningar för tillgänglighet i kommunens lokaler kan exempelvis beskrivas i dokument om lokalförsörjning. Den ökade digitaliseringen innebär även att kommunens webbplats, e-tjänster och mobilapplikationer ska utvecklas utifrån principen om universell utformning för att alla kommunens invånare ska kunna ta del av information och kommunicera med kommunens verksamheter. Det gäller även interna arbets- och kommunikationsplattformar.³⁴

Befintliga brister i tillgängligheten

Bristande tillgänglighet är när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inte genomför skäliga tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning.³⁵ Det är viktigt att komma tillrätta med brister i tillgängligheten för att de försvårar för personer med funktionsnedsättning att vara fullt delaktiga i samhällslivet. För att åstadkomma förändring krävs ett systematiskt och uthålligt arbete med att analysera tillgängligheten i verksamheter, miljöer, tjänster, produkter och system och åtgärda identifierade brister.³⁶

Det finns många hinder i vår miljö och omgivning som är enkla att avhjälpa. Läs om vad som utgör enkelt avhjälpna hinder i bilaga 1. Enligt Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder ska hinder avlägsnas om det med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt.³⁷ När reglerna om enkelt avhjälpna hinder infördes angav regeringen att målsättningen var att alla enkelt avhjälpna hinder skulle vara åtgärdade senast vid utgången av 2010. Reglerna för enkelt avhjälpna hinder har följts upp av Boverket och länsstyrelserna vid flera tillfällen och Boverket har gjort bedömningen att det fortfarande finns hinder mot tillgänglighet som inte är avhjälpna.³⁸ Södertälje kommun behöver därför, precis som andra aktörer, fortsätta och förbättra

³³ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

³⁴ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]

³⁵ Diskrimineringsombudsmannen (2021). *Bristande tillgänglighet*. Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/olika-former-av-diskriminering/bristande-tillganglighet-ar-diskriminering>

³⁶ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

³⁷ Boverket (2020). *Enkelt avhjälpna hinder*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverk-tomter-mm/retroaktiva/enkelt/>

³⁸ Regeringens beslut Fi2020/04244. *Uppdrag att utreda ansvaret för att åtgärda enkelt avhjälpna*

arbetet med att undanröja hinder och andra brister i tillgängligheten. Det handlar bland annat om att säkerställa att huvudentréer är lätta att ta sig till och igenom samt att alla kan utrymma lokaler vid brand eller annan nödsituation. En annan del av arbetet med att åtgärda befintliga brister i tillgängligheten rör kommunens systematiska arbetsmiljöarbete. Kommunen kan identifiera och åtgärda brister i arbetsmiljön för att skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att arbeta på lika villkor.

Individuella stöd och lösningar för individens självständighet

Individuella stöd och lösningar ska betraktas som ett komplement till arbetet med universell utformning som ökar den generella tillgängligheten. Det innebär att individuella stöd och lösningar ska användas för att kompensera brister i samhällets utformning. Det handlar om att möjliggöra för personer med behov av exempelvis färdtjänst, hjälpmedel, personlig assistans, bostadsanpassning, tolkning eller särskilt stöd i skolan att vara fullt delaktiga i samhället. Dessa lösningar främjar personer med funktionsnedsättnings oberoende, självbestämmande och självständighet.³⁹

Förebygga och motverka diskriminering

Ordet diskriminering används ofta för att beskriva olika former av orättvis behandling där någon gör åtskillnad mellan olika människor. Det som av många uppfattas som diskriminering är dock inte alltid diskriminering i lagens mening. Enligt diskrimineringslag (2008:567) innebär diskriminering:

- Att en person blivit missgynnad eller kränkt
- Att det finns ett samband med en diskrimineringsgrund (sexuella trakasserier kräver inte detta samband)
- Att det handlar om en av de former av diskriminering som beskrivs i lagen
- Att det skett inom ett av de samhällsområden där lagen gäller⁴⁰

Principen om icke-diskriminering är central i svensk lagstiftning och FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Principen handlar både om att arbeta förebyggande och aktivt motverka diskriminering. Det innebär att förhindra negativa attityder, kränkande behandling och fördomar.

Diskrimineringslagen förbjuder sex former av diskriminering på sju olika diskrimineringsgrunder. De olika formerna är direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier och sexuella trakasserier samt instruktioner att diskriminera.⁴¹ Funktionsnedsättning är en av de sju diskrimineringsgrunderna som omfattas av diskrimineringslagen och kan i praktiken innebära att personer med funktionsnedsättning möts av diskriminerande rutiner och regelverk, eller människors stereotypa föreställningar, normer och okunskap. Det kan till exempel handla om att normer om förväntad funktionsförmåga leder till att personer med funktionsnedsättning inte bedöms utifrån individuella förutsättningar och behov.⁴² Diskriminering

hinder mot tillgänglighet. Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/4aad69/contentassets/d22692ab3e4a49be743818a7f6f2a3/uppdrag-att-utreda-ansvaret-for-att-atgarda-enkelt-avhjalpta-hinder-mot-tillganglighet.pdf> [Hämtad 2022-05-02]

³⁹ Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf [Hämtad 2021-05-24]

⁴⁰ Diskrimineringsombudsmannen (2022). *Vad är diskriminering?* Tillgänglig: <https://www.do.se/diskriminering/vad-ar-diskriminering>

⁴¹ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

⁴² Diskrimineringsombudsmannen (2020). Funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund. Tillgänglig: <https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/> [Hämtad 2021-08-27]

med funktionsnedsättning som grund är vanligast inom områdena socialtjänst, hälso- och sjukvård, utbildning, bostad samt varor och tjänster.⁴³ Läs vidare om diskriminering i bilaga 1.

Att involvera personer med funktionsnedsättning i beslut genom att föra dialog och inhämta kunskap och synpunkter kan motverka och förebygga diskriminering i kommunen. I kommunens funktionshinderråd finns representanter för olika funktionshinderorganisationer som kan bidra med kunskap om diskriminerande hinder för delaktighet och vad som kan göras för att åtgärda dem.

Propositionen finns att läsa på regeringens hemsida.

Lättläst version

<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/05/framtidens-funktionshinderspolitik-for-delaktighet-i-samhallet/>

Fullständig textversion

https://www.regeringen.se/49aa12/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning handlar om att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till sina mänskliga rättigheter inom samtliga samhällsområden och delar av sitt liv.⁴⁴ Enligt regeringens proposition om Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2008/09:28) hade Sveriges arbete med mänskliga rättigheter haft ett begränsat fokus på personer med funktionsnedsättning. För att åstadkomma förändring lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag att Sverige skulle tillträda FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige ratificerade konventionen och dess fakultativa protokoll⁴⁵ år 2008. Konventionen är juridiskt bindande sedan 2009 och berör alla samhällsområden och delar i en människas liv. Den skapar inte några nya rättigheter utan syftar till att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta sina grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Konventionens allmänna principer är följande:

- Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende
- Icke-diskriminering
- Fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället
- Respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten
- Lika möjligheter
- Tillgänglighet

⁴³ Myndigheten för delaktighet (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 - del II*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/rapport/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2020-del-ii/> [Hämtad 2021-10-29]

⁴⁴ Myndigheten för delaktighet (2020). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <https://www.mfd.se/kunskap/manskliga-rattigheter/fn-konventionen/>

⁴⁵ Det fakultativa protokollet hör till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och ger människor möjlighet att lämna klagomål till en övervakningskommitté inom FN om de anser att deras rättigheter kränkts.

- Jämställdhet mellan kvinnor och män
- Respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för funktionsnedsatta barns rätt att bevara sin identitet

Konventionen består av totalt 50 artiklar, av vilka 1–4 beskriver grundprinciperna, 5–30 utgör rättighetsartiklar och 31–50 är procedurreglerna för genomförande, uppföljning och övervakning. Nedan följer rubrikerna för grundprinciperna och rättighetsartiklarna. Procedurreglerna redovisas ej.

Grundprinciper

- **Artikel 1** Syfte
- **Artikel 2** Definitioner
- **Artikel 3** Allmänna principer
- **Artikel 4** Allmänna åtaganden

Rättighetsartiklar

- **Artikel 5** Jämlikhet och icke-diskriminering
- **Artikel 6** Kvinnor med funktionsnedsättning
- **Artikel 7** Barn med funktionsnedsättning
- **Artikel 8** Medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning
- **Artikel 9** Tillgänglighet
- **Artikel 10** Rätten till liv
- **Artikel 11** Risksituationer och nödlägen
- **Artikel 12** Likhet inför lagen
- **Artikel 13** Tillgång till rättssystemet
- **Artikel 14** Frihet och personlig säkerhet
- **Artikel 15** Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- **Artikel 16** Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp
- **Artikel 17** Skydd för den personliga integriteten
- **Artikel 18** Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap
- **Artikel 19** Rätt att leva självständigt och att delta i samhället
- **Artikel 20** Personlig rörlighet
- **Artikel 21** Yttrandefrihet och åsiktsfrihet, samt tillgång till information
- **Artikel 22** Respekt för privatlivet
- **Artikel 23** Respekt för hem och familj
- **Artikel 24** Utbildning
- **Artikel 25** Hälsa
- **Artikel 26** Habilitering och rehabilitering

- **Artikel 27** Arbete och sysselsättning
- **Artikel 28** Tillfredställande levnadsstandard och social trygghet
- **Artikel 29** Deltagande i det politiska och offentliga livet
- **Artikel 30** Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Konventionstexten finns att läsa på regeringens hemsida.

Lättläst version

<https://www.regeringen.se/49bbc4/contentassets/53c8b616da1b488c81fac6602820746c/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-lattlast-svenska>

Fullständig textversion

<https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar och är en del av den internationella folkrätten. Staterna som ratificerat konventionen är skyldiga att göra sitt yttersta för att följa konventionens artiklar. Sedan 2020 är barnkonventionen även svensk lag. Barnkonventionen handlar om alla barns rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda. Konventionen ska säkerställa att barn oavsett bakgrund behandlas med respekt och får komma till tals. Konventionen ska läsas som en helhet och beaktas utifrån följande fyra grundläggande principer som är styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

- **Artikel 2** handlar om att ingen får diskrimineras för att alla barn har lika värde och rättigheter. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig inom ett land som har ratificerat den.
- **Artikel 3** handlar om att barnets bästa ska beaktas i alla åtgärder som berör barn. Begreppet "barnets bästa" är enskilt konventions grundpelare och innebär att vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och med hänsyn till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6** understryker alla barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln belyser barnets fysiska, andliga, moraliska, psykiska och sociala hälsa och utveckling.
- **Artikel 12** handlar om alla barns rätt att bilda och uttrycka sina åsikter samt få dem beaktade i alla frågor som berör dem. Alla barns åsikter ska beaktas med hänsyn till ålder och mognad.

Samtliga artiklar berör alla barn och artikel 23 har ett särskilt tydligt funktionsrättsperspektiv.⁴⁶

Artikel 23

1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som

⁴⁶ Regeringen. *Konventionen om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf> [Hämtad 2021-09-27]

säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

2. Konventionsstaterna erkänner rätten till särskild omvårdnad för ett barn med funktionsnedsättning och ska, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får stöd för vilket ansökan föreligger, i enlighet med vad som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.

3. Med hänsyn till att ett barn med funktionsnedsättning har särskilda behov ska det stöd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller de ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet. Stödet ska syfta till att säkerställa att barnet har effektiv tillgång till och får utbildning, hälso- och sjukvård, rehabilitering och habilitering, förberedelse för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, inklusive dess kulturella och andliga utveckling.

4. Konventionsstaterna ska i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av barn med funktionsnedsättning, inklusive spridning av och tillgång till information om habiliteringsmetoder, utbildning och yrkesinriktad utbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sin kapacitet och kompetens och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn ska härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Barnkonventionen finns att läsa på regeringens och Barnombudsmannens hemsidor.

Lättläst version

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/systemimporter/publikationer2/barnkonv_lattlast2019_webb.pdf

Fullständig textversion

<https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf>

FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

Den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. De globala målen är integrerade och odelbara och innefattar ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner av hållbar utveckling. En av de övergripande principerna är att ingen får lämnas utanför i arbetet för en hållbar värld. Det betyder att allt arbete måste genomföras med särskild hänsyn till de som har sämst förutsättningar, vilket innefattar att bedriva ett hållbarhetsarbete som tar hänsyn till levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.⁴⁷ Följande mål rör särskilt det funktionshinderspolitiska arbetet:

⁴⁷ Regeringen. *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

- **Mål 1** Ingen fattigdom
- **Mål 3** God hälsa och välbefinnande
- **Mål 4** God utbildning för alla
- **Mål 5** Jämställdhet
- **Mål 8** Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- **Mål 10** Minskad ojämlikhet
- **Mål 11** Hållbara städer och samhällen
- **Mål 16** Fredliga och inkluderande samhällen
- **Mål 17** Genomförande och globalt partnerskap

Information om Agenda 2030 finns att läsa på regeringens och Myndigheten för delaktighets hemsidor.

Lättläst information

<https://www.mfd.se/lattlast/agenda-2030-for-hallbar-utveckling/>

Fullständig information

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

Lagstiftning

Lagstiftning som påverkar genomförandet av funktionshinderspolitiken och styr krav på tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering är exempelvis plan- och bygglag (2010:900), arbetsmiljölag (1977:1160), diskrimineringslag (2008:567), skollag (2010:800), lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service, förvaltningslag (2017:900), lag (2016:1145) om offentlig upphandling, lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslag (2017:30) och socialtjänstlag (2001:453).

Laghänvisningar och styrdokument för tillgängliga upphandlingar

Av upphandlingsdirektivet, artikel 42, 58, 62 och 67, framgår att upphandlande verksamheter är skyldiga att ställa tillgänglighetskrav när det som upphandlas ska användas av fysiska personer och summan av upphandlingen är högre än tröskelvärdet. För att bedöma om en verksamhet behöver ställa krav på tillgänglighet kan de använda sig av Upphandlingsmyndighetens checklista för tillgänglig upphandling. Även i de fall då det inte föreligger någon skyldighet att ställa krav på tillgänglighet kan kommunens verksamheter göra det, förutsatt att man följer upphandlingsprinciperna.⁴⁸

Länk till checklisten för tillgängliga upphandlingar:

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/dokument/upphandling/checklista-for-tillganglig-upphandling-22-03-31.pdf>

Laghänvisningar och styrdokument för tillgängliga upphandlingar

⁴⁸ Upphandlingsmyndigheten. *Upphandla varor och tjänster som är tillgängliga för alla*. Tillgänglig: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandla-varor-och-tjanster-som-ar-tillgangliga-for-alla/>

- Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service
- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling
- Lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna
- Diskrimineringslag (2008:567)
- 8 kap. 1, 2 och 12 §§. plan- och bygglag (2010:900)
- FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling
- Allmän kommentar nr 2 (2014) från kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om artikel 9 Tillgänglighet

Specifika verktyg för krav på tillgänglighet inom olika områden

- Tillgänglighet i IT-system, produkter och tjänster - Europeisk standard 301549
- Funktionella krav på tillgänglighet i byggd miljö - Europeisk standard 17210
- Tillgänglighet genom universell utformning - Europeisk standard 17161